

אדרברה בעדרותיך

פרשת במדבר תשפ"ג
שבר מברכים סיון

הגמרא שהנה יש דין שבכור שנטרף פטור מפדיון הבן, וממילא גם בכור עם שני ראשים יהיה פטור כיון שלא חי יותר משנים עשר חודש והוא טריפה? ועל זה תירצה הגמרא, שבגולגלת תלה הכתוב, שהחיוב של עשר סלעים, זה לא מפני שזה נחשב שיש פה שני אנשים, אלא לעולם זה נחשב לאיש אחד, ויש גזירת הכתוב שאדם אחד שיש לו שני ראשים, חייב לתת עשר סלעים כפי מספר הגולגלת, ואם כן זה לא טריפה. יוצא שהחקירה שלנו תלויה בשאלה והתשובה של הגמרא, ולמסקנא מי שיש לו רק חמש סלעים, לא יוכל לפדות ולתנם לכהן.

[בתוספת מנחות לו, א. כותב בד"ה או קום, וז"ל: בעולם הזה ליכא, אבל יש במדרש, אשמדאי הוציא מתחת קרקע אדם אחד שיש לו שני ראשים לפני שלמה המלך, ונשא אשה והוליד בנים כיצא בו בשני ראשים. ע"כ. אומנם בספר בן יהוידע שם, כתב שבזמנו היה בבגדד תינוק עם שני ראשים. וכן בשו"ת שבות יעקב חלק א' סימן ס"ד, כתב: שבזמנו הובא לפניו תאומים גוים כבני שנה והיו שניהם דבוקים זה בזה.]

המלמד את בן חברו תורה כאילו ילדו

"ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דבר יתקן את־משה בְּהַר סיני ואלה שמות בני־אהרן הבכור ירב ואביהוא אלעזר ואיתמר". (ג, א-ב). וברש"י הקשה: ואינו מזכיר אלא בני אהרן. ונקראו תולדות משה, לפי שלמדן תורה. מלמד שכל המלמד את בן חברו תורה, מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו. בעצם רש"י הקשה הרי הפסוק פותח בתולדות אהרן ומשה, ומביא רק את תולדות אהרן? ותירץ, שבני אהרן נחשבים גם בני משה, משום שכל המלמד בן חברו תורה כאילו ילדו.

ובאור החיים הקדוש: ביאר באופן אחר: שבני אהרן נחשבים לתולדות משה, משום שכל חיותם זה רק בזכותו, וזאת מכיון שלאחר מעשה העגל משה אמר, 'ובאהרן התנאף ה' להשמידו וכו' ואתפלל גם בעד אהרן בעת ההיא'. ואמרו חז"ל: שהועילה תפלתו מחצה, להציל את שני בני אהרן, ולכן הם נחשבים לבניו של משה כי חייו רק בזכות תפלתו, וממשיך רבנו האור החיים הק', שלפי זה אפשר ליישב, מדוע הפסוק כתב 'ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דבר ה' את משה בהר סיני', ולא היה צריך להזכיר 'ביום דבר ה' בהר סיני'?

ותירץ האור החיים הק' שלפי דבריו שכל חיותם היו בזכות תפילת משה, והטעם שהתקבלה תפילת משה הוא משום שדיבר ה' אליו בהר סיני, 'ונעשה ציר נאמן לה' בקבלת התורה' ומאז נעשה ראוי שתתקבל תפילתו, ולכן כתב הפסוק ביום דבר ה' בהר סיני' שבסביבת אותו יום ניצלו בניו של משה, וממילא בגלל אותו יום הם נעשו בניו.

סיפר הרב מרדכי נויגרשל שליט"א, על ת"ח חשוב בירושלים המשמש במשרה תורנית מכובדת, שלפני כשלושים שנה, כשהיה נער בגיל ארבע עשרה ולמד בישיבה מצוינת אך ראשו לא היה מונח בלימודים כלל אלא בשטויות, וכשיצא לחופשת בין הזמנים, ראה מכתב בדואר מהנהלת הישיבה המיועד להוריו, החליט לפותחו והיה בהלם כשראה שכתוב שם שאינו יכול להמשיך בלימודו בישיבה. הנער דאג לבריאות הוריו ולכן זרק את המכתב לאשפה מבלי שהוריו ידעו מאומה!

וביום הראשון של פתיחת הזמן הופיע הנער כאילו לא ארע דבר, כשהראש ישיבה הבחין בו, ניגש אליו ושאלו, מה אתה עושה כאן? הנער העמיד פניו תם, כאילו לא הבין מה רוצים ממנו... אך הראש ישיבה לא הרפה ממנו ושאלו, האם לא קיבלתם מכתב הביתה? הרי שלחנו לביכתם מכתב עם הודעה ברורה שאינך יכול להמשיך ללמוד בישיבה. הנער פרץ בכבי והתחנן על נפשו שינתן לו ניסיון אחרון להשתנות, אך לא הועילו לו מאומה.

מדוע לא נאמר במנין של שבט לוי לגלגלתם

"פָקֹד אֶת־בְּנֵי לֵוִי לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם כְּלִזְכֹּר מִן־חֲרָשׁ וּמַעֲלֵה תַּפְקָדִים". (ג, טו). יש לדקדק מדוע לא נאמר במנין הלוויים 'לגלגלתם' כפי שנאמר במנין שבטי ישראל?

ביאר בספר 'תפארת יהונתן': אמרו חז"ל (מנחות לו, א): תינוק בכור שנולד עם שני ראשים נחשב לשני בני אדם לגבי פדיון הבן, וחייב אביו לתת לכהן עשרה סלעים, וזאת משום שנאמר 'חמשת סלעים לגלגלת', אלא שאין מצוי שיחיה למעלה משנים עשר חודש.

וכיון שכן שבט לוי אי אפשר למנותם לפי גולגלת שהרי שבטו נמנה מבן חודש ומעלה, והרי אפשר שימצא בניהם תינוק בעל שני ראשים, וכשימנהו לפי גולגלת יהיה נמנה בשתיים. אולם בני ישראל שנמנו מבן עשרים ומעלה, אפילו אם ימנו אותם לפי גולגלת לא תוצר טעות של שני ראשים שהרי תינוק כזה אין חי יותר משנים עשר חודש. (וכן מיישב החתם סופר יו"ד סימן רצ"ד בשם ספר קול יהודה).

[כמו שמספרים על נהג ברכב הסעות של עשרה מקומות, שלקח תלמידים מעל המותר, ולפתע עצרו שוטר תנועה, וביקש לספור את מניין הנוסעים, אמר לו הנהג: אצלנו סופרים רק על ידי הפסוק 'הושיעה את עמך', והתחיל הנהג לשיי, 'הושיעה את עמך וברך את נחלתך ורעם, ורעם, ורעם וכו'...]

אמנם תירוץ זה דחה **הגאון ר' שלמה הכהן** (בעל שו"ת בנין שלמה) שהרי בני ישראל במדבר נולדו ללא מומים, ואין שום חשש שיוולד תינוק כזה עם שני ראשים, וממילא לא יתכן שזאת הסיבה שהתורה לא כותבת גבי הלוויים 'לגלגלותם'. **וביאר** באופן אחר, שאצל בני ישראל שייך לכתוב לגולגלתם, כיון שמנו אותם אחד אחד. אבל הלוויים הרי לא נמנו כלל, אלא ה' אמר למשה את מספרם, כפי שאמרו חז"ל: כשאמר הקב"ה למשה שימנה את שבט לוי מבן חודש, אמר לו: היאך אני נכנס ומונה יונקיהם, עמד בפתח האוהל והשכינה מקדמת לפניו, ובת קול יוצאת מן האוהל, ואומרת: כך וכך תינוקות יש באוהל זה, 'לכך נאמר על פי ה'". ולפי זה מובן מדוע נאמר בשבט לוי 'למשפחותם', משום שמשה מנה רק את המשפחות ולא הוצרך למנות הגולגלות כיון שזה כבר השכינה מנתה.

בדין בכור שיש לו שני ראשים אם יכול לפדות ראש אחד

"ולקחת חמשת חמשת שקלים לגלגלת בשקל הקדש תקח עשרים גרה השקל". (ג, מז). במסכת מנחות (לו, ב), דורשים

מפסוק זה שבכור שנולד ויש לו שני ראשים, צריך לתת עשרה סלעים לכהן, שבגולגלת תלה הפסוק את הפדיון.

וצריך עיון, אם יש לאבא רק חמש סלעים האם יפדה ראש אחד כיון שזה כמו שני בני אדם, או שכיון שיש לו שני ראשים, יש עליו חיוב אחד של עשרה סלעים, וממילא זה כמו אדם שיש לו רק שניים וחצי סלעים שוודאי שאינו יכול לפדות כלל?!

ובגמרא שם: אתא ההוא גברא, א"ל: איתליד לי ינוקא דאית ליה תרי רישי, כמה בעינן למיתב לכהן? אתא ההוא סבא תנא ליה: חייב ליתן לו י' סלעים. איני? והתני רמי בר חמא, מתוך שנאמר: פדה תפדה את בכור האדם, שומע אני אפילו נטרף בתוך ל', ת"ל: אך, חלק! שאני הכא, דבגולגלת תלא רחמנא. ע"כ.

ולכאורה אינו מובן מה הגמרא תירצה. ומבאר ר' חיים (סטנסיל), שהנידון בגמרא היה כך, שבתחילה סברא הגמרא (שם) שמה שצריך לתת לבכור עם שני ראשים עשר סלעים, משום שזה נחשב לשני אנשים בגוף אחד, ולכן שאלה

לפתע! עבר במקום אחד מהצוות בישיבה שהיה גר בחו"ל מספר שנים ולא זכה לילדים, ורבותיו יעצו לו כסגולה לשנות מקום, כמאמרם 'משנה מקום משנה מזל' ולעבור לארץ הקודש. דמעותיו של הנער נגעו לליבו, ופנה לראש ישיבה ואמר: אני אקח אחריות מלאה על הנער הזה. לשמע הדברים התרכך ראש הישיבה והסכים להשאירו.

ואכן האברך השקיע בנער את כל כוחותיו ולמדו איתו וקרבו בכל נפשו, ומאמצו עשה פרי והנער עלה על דרך המלך. ובאותו השנה זכה האברך להיפקד בן זכר. כעבור מספר חודשים חזר האברך לביתו בארצות הברית. ואותו נער המשיך להתעלות וזכה להקים בית מפואר בישראל, והחל לעסוק עם עולם התשובה ופתח את ביתו בפני נערים שרוצים להכיר את היהדות, והנה יום אחד הגיע לביתו בחור שהתרחק מדרך התורה לגמרי והיה בדרכו למזרח הרחוק. האברך הזמינו לשבת וקרבו מאוד וההעלה אותו על דרך המלך, ובהשקעה מרובה הכניסו ללמוד בישיבת אור שמח בירושלים, ובהגיעו לפרקו דאג לו לשידוך טוב.

למעשה, לבחור שהתקרב חזרה לעולם התורה, היו שני אבות, אביו הביולוגי שהיה גר בחו"ל, ואביו הרוחני שהשיבו לדרך ה'. ובחנתונה כשנפגשו שניהם, נוכחו לדעת שהם מכירים היטב מהעבר ובכו מאוד מהתרגשות, כיון שאביו הביולוגי הוא לא אחר מאשר אותו ר"ם בישיבה שלקח חסות על הנער, ובזכותו לא זרקו אותו מהישיבה והגיע עד הלום. ואותו בחור שהיה בדרכו למזרח הרחוק, והאברך הנ"ל החזירו למוטב ברגע האחרון, הוא לא אחר מאשר בנו שנולד לר"ם לאחר שנים כשהיה בישיבה בירושלים, ולאחר מכן חזר לביתו בארצות הברית, שם הבן פרק עול, וכשביקר בארץ ישראל, התגלגל לאותו אברך בהשגחה נפלאה, תוך סגירת מעגל מופלאה, שדוקא אותו נער שהר"ם מחו"ל לקח עליו חסות, הציל את בנו מאבדון. (דורש טוב)

התורה נתנה לעם ישראל כמים באש וכמדבר

"וידבר יתן אל-משה כמדבר סיני באהל מועד באחד לחודש השני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים לאמר". (א.א). חז"ל אומרים: שהתורה נתנה לעם ישראל, במדבר, אש, ומים. ויש להבין מה באו חז"ל לומר בזה?

המהר"ל אומר: שדברים אלו רומזים כנגד דברי הגמרא במסכת יומא (לה. ב.), לעתיד לבוא עני עשיר ורשע באים לדין, לעני אומרים האם היית יותר עני מהלל הזקן. לעשיר אומרים האם היית יותר עשיר מרבי אלעזר בן חרסום. ולרשע אומרים האם היית יותר מיוסף הצדיק ששלט ביצור.

מדבר הוא כנגד העני, שזה סמל לחוסר ודלות. מים סימן לשפע, שזה כנגד העשיר שיש לו שפע והכל אצלו כמו מים. אש זה רמז לרשע, שבוערת בו אש התאוה לעברותיו. וזה התורה בא ללמדנו שכל התירוצים האפשריים... כבר קדמה להם התורה.

ויש מבארים מדוע התורה נתנה באש מים ומדבר? אלא לפי דברי הגמרא, מה אלו מים אש ומדבר בחינם, אף התורה בחינם. לא צריך זכות אבות כדי ללמוד תורה, וכמו שהגמרא אומרת, שהטעם שאין מצויים תלמידי חכמים שיצאו בניהם תלמידי חכמים, שלא יאמרו ירושה להם מאבותיהם. ולכן זו אחת הסיבות שהתורה לא עברה לבניו של משה רבנו. אלא כל הרוצה ליטול, תורה מונחת בקרן זוית יבוא ויטול. ומי לנו כרבי עקיבא שראויה התורה להינתן על ידו, ואין לו זכות אבות, ואף עד גיל ארבעים היה עם הארץ.

ועוד נרמז כאן, שעיקר ההכנה לקבלת התורה, הוא להיות כמדבר שהכל דשין בו. ולהמעט בערך עצמו, ומי שמרגיש שבלעדי הקב"ה הוא כלום, זה הכלי הגדול ביותר לקבלת התורה עם מדות טובות.

כוחה של מסירות נפש

ואפשר להוסיף ולומר, שהתורה נתנה בשלושה דברים שמרמזים על מסירות נפש, במדבר, אדם מוסר נפשו לשרוד שם. אש, אדם מוסר נפשו להינצל מהאש. ומים אדם מוסר נפשו להשיג מים לחיותו שבלעדי אין לו חיים. כך גם הדרך לזכות בכתרה של תורה זה רק על ידי מסירות נפש ללימוד התורה

הקדושה, וכמאמרם ז"ל, 'אדם כי ימות באוהל, אין התורה נקנית אלא במי שממית עצמו עליה'.

הגאון **רבי חזקיהו מישקובסקי** שליטא אמר: שאחד הווארטים, שמרן **הגראי"ל שטיינמן** צ"ק"ל, חי אותו מאד, הוא תשובתו לשאלה מעניינת ביותר, מכירים אנו שני הרים, בהם התחוללו מאורעות חשובים בתולדות כלל ישראל, האחד הוא הר המוריה, בו עקד אברהם אבינו את יצחק בנו, וההר השני הוא הר סיני, בו נתנה תורה לישראל.

אם היינו צריכים להשיב על השאלה, איזה מבין שני ההרים חשוב יותר, לכאורה היינו אומרים שאין כל דמיון ביניהם, ובוודאי הר סיני חשוב ככל כפליים מהר המוריה. והגם שהר המוריה חשוב מאוד משום המעשה הכביר שעשה אברהם אבינו, שהיה מוכן להקריב את בנו על פי צויו של ה' יתברך, מכל מקום הרי על הר סיני ירד הקב"ה, כביכול, בעצמו, ועימו רבבות קודש, כל צבא השמים, בנותנו את התורה לכלל ישראל. אותה תורה שהפכה אות עם ישראל לעם הנבחר, וחוללה מהפיכה בעולם כולו. הרי הבורא יתברך בעצמו ירד לשם ונתן את התורה לעמו, וכי איזה מקום יכול להיות מקודש יותר?

אך ראו זה פלא, מיד עם תום מתן תורה, נאמר בכתוב (שמות י"ט, י"ג) "במשוך היובל המה יעלו בהר". מיד עם סיום קבלת התורה, פסקה קדושתו של ההר ומותר לעלות אל ההר, אין בו יותר קדושה, ועד היום אין זה כלל ברור היכן הוא מיקומו המדויק של הר סיני.

לעומת זאת, הר המוריה הוא המקום המקודש ביותר לכלל ישראל. שם נבנה בית המקדש, ושם שורה השכינה לעולם, מה פשר הדבר?

אמר על זה **הגראי"ל שטיינמן**: אמת, בהר סיני היה המאורע הגדול ביותר עלי אדמות, הקב"ה בעצמו ירד ונתן את התורה, אבל שם זה היה בגדר "מתנה". עם ישראל קיבל מתנה מידו יתברך, כדברי דוד המלך בתהילים (ס"ח, י"ט) "עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם". קיבלנו מתנה מידו יתברך, בלי שאנחנו מצידנו עשינו משהו, לכן המקום לא התקדש.

לעומת זאת, בהר המוריה נתן אברהם אבינו את כל מה שיש לו, לבורא העולם. הוא הגיע להר המוריה כדי לעקוד את יצחק אבינו, היורש היחידי שלו, "את בנך אשר אהבת", את הכל הוא נתן לבורא העולם. מאורע כזה משאיר רושם לדורי דורות. מסירות נפש שכזו מקדשת את המקום, ועושה אותו קודש קודשים!

כשהיהודי עמל, משקיע ומוסר את נפשו ללימוד התורה, ונותן את כולו לה' יתברך - הוא זוכה לקדושה והשראת השכינה!

השבוע חל יום היארצייט של **הרבי ר' שלמה מזועיל זצ"ל**, נזכיר מעשה שרואים עד כמה היה מדבר והפקד לכל. ביתו היה בית הארחה פתוח לרווחה. באחד מיני אלפי פעמים שהתאכסנו אצלו, הגיע לביתו עובר אורח, והלה ביקש אם אפשר בבקשה שהרב יעיר אותו בשעה שש בבוקר, אמר לו הרב מצטער אבל איני יכול!

חשב האיש כי כבוד הרב לומד מאוחר בלילה ובשעת בוקר זו עדיין נם את שנתו... אולם נתפלא כשקם בבוקר וגילה את הרב כבר לומד אחרי תפילת שחרית, כמובן גברה תמיהתו מדוע סרב הרב לבקשתו. אחרי כמה לילות וימים, אזר אומץ ניגש ושאל, מדוע מסרב הרב להעירו, הלא רואה אני כי הרב כבר ער בשעה זו?!

השיב הרב, אם אתה רוצה קח בבקשה כסף וקנה לך "שעון מעורר"! אני לא מסוגל להעיר יהודי, כי אף שאחר שקם הוא שמח שהרי הוא חפץ להתעורר, בכל אופן ברגע הראשון כל אדם מצטער כשמעירים אותו.

עוד קרה, שפעם בזהו מאן דהו ב'מקוה'. והרב בענוותנותו במקום לכעוס עליו, שלח לו מעטפה עם כסף רב לביתו. כי הבין שאדם שכועס ללא שעשית לו מאומה, הרי שמשוה מעיק עליו וכנראה זהו ענין כלכלי. ובזה החיה את נפש הצועק.

יהי רצון שנוזכה להכנה למתן תורה באהבה ושמחה וישוב הדעת, ללמוד וללמוד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה. אמן ואמן.